

Vēja enerģija kā aizsardzības stiprināšana

Artūrs Toms Plešs, SIA "Eurowind Energy Neue Energien", izpilddirektors, enerģētikas eksperts

Ukrainā 2025.gadā, kad jau ceturto gadu notika pilna mēroga karš un energosistēma regulāri cieta no raķešu triecieniem, nodeva ekspluatācijā 325 MW jaunu vēja ģenerācijas jaudu. Tas ir gandrīz 2,5 reizes vairāk nekā visa Latvijas uzstādītā vēja ģenerācija kopā (ap 137 MW). Citiem vārdiem sakot, karojoša valsts viena gada laikā ir uzbūvējusi vairāk vēja enerģijas jaudu nekā Latvija, gadu desmitiem dzīvojot miera un stabilitātes apstākļos un esot Eiropas Savienībā.

Saprotams, ka ukraiņi to nedara tādēļ, ka ļoti mīl “zaļo kursu”, jo **ekoloģija un ilgtspējība ir pēdējais, par ko karojoša valsts domā, veidojot savus enerģētikas risinājumus**. Daudz svarīgāka ir jaudu izkliede, lai pēc viena raķešu trieciena gandrīz pusē valsts nepazustu elektrība.

Tādēļ atbilde uz jautājumu, kāpēc Ukraina ir uzbūvējusi divas reizes vairāk vēja jaudu, ir – risku diversifikācija, jo izkliedēta energojauda, proti, vairāki simti vēja turbīnu un neskaitāmi saules paneļi ir izdzīvošanas jautājums. Tos ir daudz grūtāk apturēt ar vienu raķešu uzbrukumu nekā lielu, centralizētu staciju. Vēja enerģija Ukrainai šodien nav klimata saudzēšana, bet gan aizsardzības stiprināšana. Ja palielinām aizsardzības budžetu, tad kāpēc liekam šķēršļus projektiem, kas mazinātu riskus enerģētikas jomā?

Tagad aplūkosim otru “polu”. Ungārija, Čehija un Slovākija ir valstis, kas daudzus gadu desmitus pārliecinoši izmanto Krievijas fosilo kurināmo – pavisam nesen Slovākija aptuveni trīs ceturtdaļas sava patēriņa nodrošināja ar Krievijas gāzi. Vēja enerģētikā pēdējo desmit gadu laikā tās kopā ar Slovēniju ir uzbūvējušas vien aptuveni 83 MW jaudas. Tik daudz pārējā Eiropas Savienība (ES) uzstāda dažās dienās. Ungārija jau

2011.gadā ar aizliedzošām normām iesaldēja vēja enerģijas nozari, kopējā vēja jauda joprojām mīņājas ap 330 MW atzīmi.

Vairāki simti vēja turbīnu un neskaitāmi saules paneļi ir izdzīvošanas jautājums. Tos ir daudz grūtāk apturēt ar vienu raķešu uzbrukumu nekā lielu, centralizētu staciju

Atkarība no svešas fosilās degvielas un bailes no savas atjaunīgās enerģētikas iet roku rokā, jo šīs bailes lielā mērā ir Krievijas propagandas rezultāts, kurai ir nepieciešama mūsu atkarība. Ja nebūvē savu, tad ir jāpērk svešs un par to jāmaksā gan ar naudu, gan ar suverenitāti.

Par tuvredzīgiem politiķu lēmumiem galu galā maksājam visi. Piemēram, jaunākie "Eurostat" dati rāda, ka degviela privātajam transportam ES 2026.gada jūlijā gada griezumā sadārdzinājās par 16,9%. Un tas nav atsevišķs cenu lēciens: maijā pieaugums sasniedza pat 20,7%, un pēc īsas atelpas jūnijā (+13,7%) jūlijā cenu kāpums atkal paātrinājās. Visstraujāk degviela sadārdzinājās Rumānijā (+24,2%), tūlīt aiz tās – Vācijā un Lietuvā (abās +22,9%), tad Bulgārijā un Nīderlandē. No 27 ES valstīm cenas gada laikā auga 25 valstīs.

Tāda pati aina ir arī enerģijā kopumā. Eirozonā enerģija gada laikā sadārdzinājās par 10,3%, un pēc pakalpojumiem tā bija otrs lielākais inflācijas dzinējspēks. Lēciens notika brīdī, kad pasaulē kārtējo reizi saasinājās ģeopolitiskā situācija. Likumsakarība ir vienkārša: kad uzliesmo konflikts, sadārdzinās importētais kurināmais, bet maksājam visi, jo esam atkarīgi no piegādēm.

No šāda trieciena norobežoties var divējādi – vai nu pazemināt nodokļus, vai ražot enerģiju pašiem. Zviedrija šovasar izmantoja pirmo ceļu: **no maija līdz septembrim samazināja degvielas nodokli, un rezultātā tai bija zemākais degvielas cenu pieaugums visā ES – vien +1,2%.** Tikai tas nav brīnums, bet gan rēķins, ko apmaksāja valsts budžets. Otrs ceļš ir ilgtspējīgs, un Zviedrija ir gājusi arī to – tai ir elektrosistēma, kas praktiski nav atkarīga no fosilā kurināmā. Jūlijā kopējā inflācija bija 0,3% – zemākā Eiropas Savienībā. Latvijai iespējams ir tikai otrais ceļš. Nodokļu atlaidēm nav ne budžeta, ne laika.

Tajā pašā laikā Latvijas iedzīvotāji par elektrību maksā vienu no lielākajām summām visā ES – ne eiro izteiksmē, bet tur, kur tas

patiešām sāp, – attiecinot pret pirktspēju. Kā liecina “Eurostat” dati, 2025.gada 2.pusē pirktspējas standartā Latvija bija sestā dārgākā valsts ES, aiz sevis atstājot arī Beļģiju, Itāliju un Spāniju. Kopš 2021.gada elektroenerģijas cena mājsaimniecībām Latvijā ir augusi par aptuveni 75%, bet 2023.gada maksimumā tā bija vairāk nekā divkāršojusies.

Turklāt gandrīz visa regulējamā jauda ir koncentrēta praktiski vienā vietā. Daugavas HES kaskāde un Rīgas termoelektrostacijas kopā veido lauvas tiesu no visa, ko Latvija spēj saražot pati – viena upe un viena aglomerācija. Tas nozīmē divus riskus vienlaikus: sausā gadā krītas hidroelektrostaciju izstrāde, bet termoelektrostacijas strādā ar importētu gāzi, kuras cenu nosaka notikumi, kurus nespējam ietekmēt. Sliktākajā scenārijā abi riski iestājas vienā un tajā pašā ziemā. Risinājums nav nekāds noslēpums: izkliedēta, vietēja jauda, kas nav atkarīga ne no lietuss daudzuma, ne no kuģa ar sašķīdinātu gāzi. Tieši to vēja enerģija Latvijā arī piedāvā.